Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 265/2010, ECLI:CZ:NS:2011:29.CDO.265.2010.1

Číslo: 120/2011

Právní věta:

Namítá-li v soudním řízení jeho účastník, proti němuž byl vydán cizí rozhodčí nález, že neměl možnost se v rozhodčím řízení bránit, může soud v režimu Úmluvy ze dne 6. listopadu 1959 o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (uveřejněné pod číslem 74/1959 Sb.) tento rozhodčí nález uznat (vycházet z něj) pouze tehdy, vypořádá-li se s uvedenou námitkou (článek V odst. 1 písm. b/ úmluvy).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2011

Spisová značka: 29 Cdo 265/2010

Číslo rozhodnutí: 120

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Rozhodčí řízení, Uznání cizích rozhodnutí

Předpisy: čl. V. odst. 1 písm. b) předpisu č. 74/1959Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 27. 3. 2009 potvrdil V r c h n í s o u d v Praze k odvolání žalobce rozsudek ze dne 21. 2. 2008, ve výroku ve věci samé, jímž K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích zamítl žalobu o zaplacení částky 504 593 Kč s příslušenstvím, změnil jej ve výroku o náhradě nákladů řízení a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Vyšel přitom z toho, že:

> *1) Dne 7. 2. 2001 uzavřela společnost M. P., s. r. o. (dále jen „původní žalobkyně“), se žalovanou „dohodu o uznání závazku“, jíž žalovaná uznala co do důvodu i výše svůj závazek vůči původní žalobkyni ve výši 534 522,90 Kč.*
>
> *2) Rozhodnutím Mezinárodního arbitrážního soudu při Běloruské obchodně-průmyslové komoře v Minsku ze dne 29. 6. 1999 (dále jen „rozhodčí nález“) byla původní žalobkyni uložena povinnost zaplatit společnosti A. se sídlem v Minsku, Běloruská republika, částku ve výši 47 302,92 USD.*
>
> *3) Dne 28. 11. 2001 byla mezi společností A. jako postupitelkou a žalovanou jako postupnicí*

uzavřena smlouva o postoupení pohledávky za původní žalobkyní ve výši 13 412,54 USD, představující část pohledávky přiznané postupitelce rozhodčím nálezem (dále jen „první smlouva o postoupení pohledávky“). Přílohou této smlouvy byl rozhodčí nález.

4) Ke dni 10. 12. 2001 žalovaná započetla na pohledávku uplatněnou původní žalobkyní pohledávku postoupenou jí první smlouvou o postoupení pohledávky do výše 504 593,17 Kč.

5) Smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 24. 2. 2003 postoupila původní žalobkyně žalobou uplatněnou pohledávku za žalovanou Ing. S. R. (dále jen „druhá smlouva o postoupení pohledávky“).

6) Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 9. 2003, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 1. 2004, bylo připuštěno, aby na místo původní žalobkyně vstoupil do řízení (jako nový žalobce) Ing. S. R.

Odvolací soud, maje ve shodě se soudem prvního stupně za nesporné, že žalobci svědčí žalobou uplatněná pohledávka, posuzoval, zda došlo k jejímu zániku v důsledku projevu vůle směřujícího k započtení. Přitakávaje soudu prvního stupně v závěru, podle něhož je první smlouva o postoupení pohledávky platná a byla jménem postupitelky uzavřena k tomu oprávněnou osobou, uzavřel, že touto smlouvou byla „postoupena pohledávka určená uvedenou částkou 13 412,54 USD, která představuje část pohledávky přiznané běloruské společnosti A. vůči původní žalobkyni“ rozhodčím nálezem, jenž je podle článku 11 Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních, podepsané v Moskvě dne 12. 8. 1982, uveřejněné pod č. 95/1983 Sb. (dále jen „smlouva o právní pomoci“), „platným rozhodnutím“. V důsledku započtení proto došlo k zániku žalobou uplatněné pohledávky (ustanovení § 580 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku), a druhou smlouvou o postoupení pohledávky „nemohlo být převedeno existující právo“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje tak dovolací důvod vymezený v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu ve výroku ve věci samé zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení.

Dovolatel především namítá, že se odvolací soud „nezabýval existencí nároku, který použila žalovaná na svou obranu“. Odvolací soud „vzal tuto pohledávku za prokázanou z rozhodčího nálezu..., který má být podle článku 11 smlouvy publikované pod č. 95/1983 Sb. platným rozhodnutím, tudíž jím přiznané právo není podle názoru soudu nutno prokazovat“. Uvedený závěr považuje dovolatel za nesprávný, jelikož „předmětný nárok přiznaný rozhodčím nálezem představoval nárok z obchodního vztahu právního předchůdce žalobce a právního předchůdce žalované, vzniklý při výkonu jejich podnikatelské činnosti“, a smlouvu o právní pomoci „nelze aplikovat na vztahy obchodně právní“.

Dovolatel dále zdůrazňuje, že „soudy se nezabývaly posouzením naplnění předpokladů pro uznání tohoto rozhodnutí, a to zejména námitkou žalobce, že jeho právnímu předchůdci nebyla v rozhodčím řízení poskytnuta možnost obrany proti uplatněnému nároku. Žalobce i jeho právní předchůdce přitom vždy namítali neexistenci započítávané pohledávky. Jelikož žalovaná existenci své pohledávky neprokázala, měly soudy posoudit její kompenzační námitku jako neúčinnou“.

Konečně dovolatel považuje za nesprávné i posouzení platnosti první smlouvy o postoupení pohledávky, jakož i otázky, zda jménem postupitelky tuto smlouvu uzavřela k tomu oprávněná osoba.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k

dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že rozhodné znění občanského soudního řádu, podle kterého dovolání projednal a rozhodl o něm (do 30. 6. 2009) se podává z bodu 12., části první, článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a je i důvodné.

Odvolací soud při posuzování, zda žalované svědčí pohledávka použitá k započtení, vyšel pouze z článku 11 smlouvy o právní pomoci, jíž jsou Česká republika a Běloruská republika nadále vázány (srov. sdělení Ministerstva zahraničních věcí uveřejněné pod číslem 79/2009 Sb. m. s.), na jeho základě považoval rozhodčí nález za „platné rozhodnutí“ a poté již bez dalšího vycházel z toho, že společnost A. byla věřitelkou pohledávky přiznané rozhodčím nálezem a zabýval se pouze tím, zda tato pohledávka byla postoupena žalované.

Podle označeného článku smlouvy o právní pomoci listiny, které byly na území jedné smluvní strany vyhotoveny nebo ověřeny justičním nebo jiným orgánem nebo zvlášť k tomu zmocněnou osobou v rámci jejich pravomoci a v předepsané formě a byly opatřeny otiskem úředního razítka, se na území druhé smluvní strany používají bez dalšího ověření. To se vztahuje také na listiny občanů, jejichž podpis je ověřen podle předpisů platných na území příslušné smluvní strany (odstavec první).

Listiny, které jsou na území jedné smluvní strany považovány za veřejné, mají důkazní moc veřejných listin také na území druhé smluvní strany (odstavec druhý).

Odvolacímu soudu lze předně vytknout, že ačkoliv podle skutkových zjištění soudů nižších stupňů je Mezinárodní arbitrážní soud při Běloruské obchodně průmyslové komoře „nezávislou, nestátní a nekomerční organizací“, bez dalšího na listinu jím vydanou (rozhodčí nález) vztáhl článek 11 odst. 1 smlouvy o právní pomoci. Přitom nevysvětlil, na základě jakých úvah dospěl k tomu, že označený rozhodčí soud je „justičním nebo jiným orgánem nebo zvlášť k tomu zmocněnou osobou“ ve smyslu článku 11 odst. 1 smlouvy o právní pomoci.

Nehledě k uvedenému, článek 11 odst. 1 smlouvy o právní pomoci otázku obsahu listiny ani předpoklady uznání cizího rozhodčího nálezu neřeší; stanoví pouze, že za splnění podmínek v něm vymezených není nutné na území druhého smluvního státu dalšího ověření listiny, „která byla na území jedné smluvní strany vyhotovena nebo ověřena justičním nebo jiným orgánem nebo zvlášť k tomu zmocněnou osobou“.

Otázku uznání rozhodčího nálezu přitom bylo v projednávané věci nutno posuzovat podle Úmluvy ze dne 6. 11. 1959 o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, uveřejněné pod číslem 74/1959 Sb. (dále jen „Newyorská úmluva“), jíž jsou Česká republika i Běloruská republika vázány (srov. i ustanovení § 47 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů).

Podle článku V odst. 1 písm. b) Newyorské úmluvy mohou být uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odepřeny na žádost strany, proti níž je nález uplatňován, i tehdy, když tato strana prokáže příslušnému orgánu země, v níž je žádáno o uznání a výkon, že nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo o rozhodčím řízení nebo nemohla z jakýchkoliv jiných důvodů uplatnit své požadavky.

Ačkoliv dovolatel i jeho procesní předchůdkyně v průběhu řízení opakovaně namítali, že procesní předchůdkyně dovolatele se rozhodčího řízení neúčastnila a neměla možnost se v rozhodčím řízení

bránit, popírajíce přitom pravost k započtení použité pohledávky (srov. např. protokol o jednání na č. l. 59 či odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, č. l. 199 spisu), odvolací soud se s touto argumentací dovolatele (jeho procesní předchůdkyně) nikterak nevypořádal a bez dalšího z rozhodčího nálezu vycházel. Bez vypořádání se s uvedenými námitkami dovolatele však nelze bez dalšího z rozhodčího nálezu vycházet a dovozovat z něj, že žalované svědčila pohledávka, jíž použila k započtení na pohledávku uplatněnou žalobou. Právní posouzení odvolacího soudu je tak neúplné a tudíž i nesprávné.

Jelikož řešení právní otázky, na níž napadené rozhodnutí spočívá, není správné a dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.). Důvody, pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozsudek soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i jej a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

V dalším řízení soudy nepřehlédnou, že právní vztahy jimi posuzované obsahují mezinárodní prvek, v důsledku čehož se musí zabývat otázkou rozhodného práva (srov. zejm. ustanovení § 1, § 9, § 10 a § 13 odst. 2 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním). Taktéž vezmou v úvahu závěry, jež Nejvyšší soud (při výkladu českého práva) učinil v rozsudcích uveřejněných pod číslem 49/2008 (při řešení otázky, kdo je oprávněn uplatnit výhradu /ne/vázanosti dotčeným právním úkonem) a pod číslem 61/2010 (při řešení otázky, za jakých podmínek má dlužník vůči postupníku ve sporu o úhradu pohledávky k dispozici obranu založenou na námitce neplatnosti smlouvy o postoupení pohledávky).